

Kohtulahendite kogumik

KOHTUJURISTI ETTEPANEK

LAILA MEDINA

esitatud 23. märtsil 2023¹

Kohtuasi C-83/22

RTG

versus

Tuk Tuk Travel SL

(eelotsusetaotlus, mille on esitanud Juzgado de Primera Instancia n° 5 de Cartagena (Cartagena esimese astme kohus nr 5, Hispaania))

Eelotsusetaotlus – ELTL artikkel 267 – Direktiiv (EL) 2015/2302 – Pakettreisid ja seotud reisikorraldusteenused – Artikli 5 lõige 1 – Lepingueelse teavitamise kohustus – I lisa osad A ja B – Standardteabevorm – Artikli 12 lõige 2 – Pakettreisilepingu lõpetamine – Vältimatud ja erakorralised asjaolud, mis mõjutavad olulisel määral pakettreisi teenuste osutamist – COVID-19 – Õigus kõikide pakettreisi maksete tagasimaksmisele – Reisija taotlus osalise tagasimaksmise kohta – Liikmesriigi kohus – Kohtu omaalgatuslik kontroll – Riigisisese menetlusõiguse põhimõtted

1. COVID-19 pandeemiast kõige tõsisemalt ja vahetumalt mõjutatud sektorite hulgas oli reisi- ja turismisektor.² Pandeemia tekitatud ebakindlus ja selle kiire levik üle erinevate mandrite sundis paljusid reisijaid lõpetama oma pakettreisilepingud enne, kui valitsused võtsid vastu erakorralised meetmed ja piirid suleti. Selline ebakindlus tekitas kahtlusi pakettreisilepingute poolte õiguste ja kohustuste täpses ulatuses ning täpsemalt raskendas reisijatel direktiivi 2015/2302 artikli 12 lõike 2 kohase lepingu lõpetamise õiguse kasutamist ilma lõpetamistasu maksmata.³

2. Seda arvestades tõstatab käesolev eelotsusetaotlus puhtalt menetlusõigusliku küsimuse. See puudutab kohtute volitusi tunnustada omal algatusel tarbijate direktiivist 2015/2302 tulenevaid õigusi ja täpsemalt reisija õigust lõpetada pakettreisileping ilma lõpetamistasu maksmata vältimatute ja erakorraliste asjaolude korral vastavalt kõnealuse direktiivi artikli 12 lõikes 2 sätestatud tingimustele. Lisaks tõstatab see küsimuse, kas kohtul peaks olema õigus anda tarbijale omal algatusel rohkem, kui see on nõudnud, et tagada talle kui reisijale selle direktiivi alusel antud õiguste tõhus kasutamine.

¹ Algkeel: inglise.

² Vt lisaks Maailma Turismiorganisatsioon (UNWTO), peasekretäri poliitikaülevaade turismi ja COVID-19 kohta (kättesaadav aadressil <https://www.unwto.org/tourism-and-covid-19-unprecedented-economic-impacts>).

³ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 25. novembri 2015. aasta direktiiv (EL) 2015/2302, mis käsitleb pakettreisi ja seotud reisikorraldusteenuseid ning millega muudetakse määrust (EÜ) nr 2006/2004 ja Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2011/83/EL ning tunnistatakse kehtetuks nõukogu direktiiv 90/314/EMÜ (ELT 2015, L 326, lk 1).

3. On olemas väljakujunenud ja mahukas kohtupraktika liikmesriigi kohtute pädevuse kohta otsustada omal algatusel, kas mõni lepingutingimus on ebaõiglane. See kohtupraktika suund, mille aluseks on nõrgema poole kaitsmise kaalutlused, hõlmab mõningaid ELi tarbijaõiguses olulisi kohtuotsuseid,⁴ nagu Océano Grupo,⁵ Cofidis⁶ või Aziz.⁷ Kohtuotsust Océano Grupo on loetud „võimsaks vahendiks ebaõigluse kõrvaldamiseks ja sotsiaalse õigluse taasloomiseks lepinguõiguses“⁸, samas kui kohtuotsus Cofidis on inspireerinud isegi kunsti.⁹ Pärast enam kui kaks aastakümnet kestnud selle kohtupraktika suuna arengut ja konsolideerimist keskenduvad viimased kohtuotsused *ex officio* doktriini aspektide selgitamisele, saavutades mõnikord õrna tasakaalu tõhusa tarbijakaitse ja menetlusõiguse aluspõhimõtete vahel.¹⁰ Sellest vaatenurgast tundub, et *ex officio* doktriin on jõudmas oma arengus „küpsusetappi“ või, nagu üks autor seda tabavalt nimetab, „mõistuse ajastusse“.¹¹ Käesolev kohtuasi on osa sellest etapist.

Õigusraamistik

Liidu õigus

Direktiiv 2015/2302

4. Direktiivi 2015/2302 II peatüki pealkiri on „Teavitamiskohustused ja pakettreisilepingu sisu“. Kõnealuse peatüki artiklis 5 „Lepingueelne teave“ on sätestatud:

„1. Liikmesriigid tagavad, et enne, kui pakettreisileping või mis tahes vastav pakkumine reisijale siduvaks muutub, on korraldaja, ja juhul, kui pakettreise müüakse vahendaja kaudu, siis ka vahendaja kohustatud esitama reisijale standardteabe I lisa A või B osas esitatud asjakohase vormi kaudu ning kui see on pakettreise suhtes kohaldatav, siis ka järgmise teabe:

a) reisiteenuse peamised tunnused:

[...]

⁴ Vt Terry, E., Straetmans, G., ja Colaert, V. (toimetajad), *Landmark Cases of EU Consumer Law, In Honour of Jules Stuyck*, Intersentia, Cambridge, Antwerpen, Portland, 2013.

⁵ 27. juuni 2000. aasta kohtuotsus Océano Grupo Editorial ja Salvat Editores (C-240/98–C-244/98, EU:C:2000:346; edaspidi „kohtuotsus Océano Grupo“).

⁶ Vt 21. novembri 2002. aasta kohtuotsus Cofidis (C-473/00, EU:C:2002:705).

⁷ 14. märtsi 2013. aasta kohtuotsus Aziz (C-415/11, EU:C:2013:164). Selle kohtuasja üksikasjalik analüüs hüpoteegiga tagatud nõude sundtäitmise menetluses, vt Fernández Seijo, J. M., *La Tutela de los consumidores en los procedimientos judiciales, Especial referencia a las ejecuciones hipotecarias*, Wolters Kluwer, Barcelona, 2013.

⁸ Nicola, F., ja Tichadou, E., „Océano Grupo: A Transatlantic Victory for the Consumer and a Missed Opportunity for European Law“, teoses: Nicola, F., ja Davies, B. (toimetajad), *EU Law Stories, Contextual and Critical Histories of European Jurisprudence*, Cambridge University Press, 2017, lk 390.

⁹ Emmanuel Carrère'i romaan „D'autres vies que la mienne“ (Folio, 2010) kajastab Prantsuse kohtuniku Etienne Rigali isiklikku lugu, kes esitas 21. novembri 2002. aasta kohtuotsuses Cofidis (C-473/00, EU:C:2002:705) eelotsusetaotluse. Raamat inspireeris omakorda filmi „Toutes nos envies“ (2010) (režissöör Philippe Lioret), kus kohtuniku rollis on Vincent Lindon.

¹⁰ Vt Werbrouck, J., ja Dauw, E., „The national courts' obligation to gather and establish the necessary information for the application of consumer law – the endgame?“, *European Law Review*, 46(3), 2021, lk 331 ja 337.

¹¹ Poillot, E., „Cour de justice, 3e ch., 11 mars 2020, Györgyné Lintner c/UniCredit Bank Hungary Zrt., aff. C-511/17, ECLI:EU:C:2020:188“, teoses: Picod, F. (toimetajad), *Jurisprudence de la CJUE 2020: décisions et commentaires*, Bruylant, 2021, lk 966 („âge de raison“ originaalis prantsuse keeles).

g) teave selle kohta, et reisija võib lõpetada lepingu enne pakettreise algust igal ajal, makstes artikli 12 lõike 1 kohaselt arvatud asjakohase lõpetamistasu või, kui see on kohaldatav, korraldaja poolt nõutavad standardsed lõpetamistasud;

[...]

3. Lõigetes 1 ja 2 osutatud teave esitatakse selgelt, arusaadavalt ja nähtavalt. Kui kõnealune teave esitatakse kirjalikult, peab see olema loetav.“

5. Direktiivi 2015/2302 artikli 12 lõiked 1 ja 2 sätestavad:

„1. Liikmesriigid tagavad, et reisija võib pakettreisilepingu igal hetkel enne pakettreise algust lõpetada. Kui reisija lõpetab pakettreisilepingu käesoleva lõike kohaselt, võidakse temalt nõuda korraldajale asjakohase ja põhjendatud lõpetamistasu maksmist. [...]

2. Hoolimata lõikest 1 on reisijal õigus lõpetada pakettreisileping enne pakettreise algust lõpetamistasu maksmata, kui sihtkohas või selle vahetus läheduses esinevad vältimatud ja erakorralised asjaolud, mis mõjutavad olulisel määral pakettreise teenuste osutamist või reisijate vedu sihtkohta. Kui pakettreisileping lõpetatakse käesoleva lõike alusel, on reisijal õigus kõikide pakettreise maksete tagasimaksmisele, kuid mitte täiendavale hüvitisele.“

6. Direktiivi 2015/2302 artikli 23 „Direktiivi imperatiivsus“ lõigetes 2 ja 3 on sätestatud:

„2. Reisijad ei või loobuda õigustest, mis on neile antud nende siseriiklike meetmete alusel, millega käesolev direktiiv üle võetakse.

3. Mis tahes kokkulepe või reisija avaldus, millega otseselt või kaudselt loobutakse käesoleva direktiiviga reisijatele antud õigustest või piiratakse neid või mille eesmärk on hoiduda kõrvale käesoleva direktiivi kohaldamisest, ei ole reisija suhtes siduv.“

7. Kõnealuse direktiivi artiklis 24 „Jõustamine“ on sätestatud:

„Liikmesriigid tagavad käesoleva direktiivi täitmise tagamiseks vajalike piisavate ja tõhusate vahendite olemasolu.“

8. Direktiivi 2015/2302 I lisa osas A „Standardteabevorm pakettreisilepingutele juhul, kui hüperlingi kasutamine on võimalik“ on tekstikastis esitatud kõnealuse vormi sisu ja märgitud, et hüperlingi kaudu saab reisija järgmise teabe:

„Direktiivi (EL) 2015/2302 kohased põhiõigused

[...]

– Reisijad võivad enne pakettreise algust lepingu lõpetada lõpetamistasu maksmata erandjuhtudel, näiteks juhul, kui sihtkohas esineb tõsiseid julgeolekuprobleeme, mis võivad pakettreise mõjutada.

[...]“.

9. Direktiivi 2015/2302 I lisa osas B „Standardteabevorm pakettreisilepingutele muudel kui osaga A hõlmatud juhtudel“ on tekstikastis sätestatud selle vormi sisu, millele järgnevad samad kõnealuse direktiivi kohased põhiõigused, mis on sätestatud kõnealuse direktiivi I lisa osas A.

Hispaania õigus

Tarbijate ja kasutajate kaitse üldseadus

10. Direktiivi 2015/2302 artiklid 5 ja 12 võetakse Hispaania õigusesse üle vastavalt kuninga 16. novembri 2007. aasta seadusandliku dekreeidi 1/2007, millega kiidetakse heaks tarbijate ja kasutajate kaitse üldseaduse ja teiste täiendavate seaduste konsolideeritud versioon (Real Decreto Legislativo 1/2007, por el que se aprueba el texto refundido de la Ley General para la Defensa de los Consumidores y Usuarios y otras leyes complementarias, *BOE* nr 287, 30.11.2007, lk 49181; edaspidi „tarbijate ja kasutajate kaitse üldseadus“), artiklitega 153 ja 160.

Tsiviilkohtumenetluse seadus

11. 7. jaanuari 2000. aasta tsiviilkohtumenetluse seaduse 1/2000 (Ley 1/2000 de Enjuiciamiento Civil, *BOE* nr 7, 8.1.2000, lk 575; edaspidi „LEC“) artiklis 216 on sätestatud:

„Tsiviilkohus lahendab kohtuasja poolte esitatud faktiliste asjaolude, tõendite ja nõuete alusel, kui seaduses ei ole erijuhtudel sätestatud teisiti.“

12. LEC artikli 218 lõikes 1 on sätestatud:

„Kohtuotsused peavad olema selged ja täpsed ning vastavuses poolte nõuete ja muude pretensioonidega, mis on menetluses õigeaegselt esitatud. Neis tuvastatakse kõik vajalik ja nendega rahuldatakse hagi või jäetakse see rahuldamata ning lahendatakse kõik vaidluse esemeks olnud vaidlusküsimused.“

Kohus teeb otsuse vastavalt kohtuasjas kohaldamisele kuuluvatele normidele, isegi kui menetluse pooled ei ole neile nõuetekohaselt viidanud või tuginenud, ilma et ta seejuures kalduks kõrvale hagi esemest, võttes arvesse ka muid faktilisi või õiguslikke asjaolusid, mida pooled ei ole esitanud.“

13. LEC artikli 412 lõikes 1 on nähtud ette:

„Kui menetluse ese on hagis, kostja vastuses ja olenevalt olukorrast vastuhagis kindlaks määratud, ei saa pooled seda enam hiljem muuta.“

Faktilised asjaolud, menetlus ja eelotsuse küsimused

14. 10. oktoobril 2019 ostis hageja kostjalt Tuk Tuk Travel SL pakettreisi kahele Vietnamis ja Kambodžasse väljumisega Madridist 8. märtsil 2020 ning tagasireisiga 24. märtsil 2020.

15. Lepingu allkirjastamise ajal maksis hageja 2402 eurot, samas kui reisi kogumaksumus oli 5208 eurot. Lepingu tüüptingimustes teavitati võimalusest „reis tühistada enne selle algust, makstes lõpetamistasu“. Ei antud mingit lepingulist ega lepingueelset teavet reisi tühistamise võimaluse kohta, kui reisi sihtkohas või selle vahetus läheduses esinevad vältimatud ja erakorralised asjaolud, mis mõjutavad olulisel määral pakettreisi toimumist.

16. Hageja teatas 12. veebruaril 2020 kostjale oma otsusest reisi mitte teha, pidades silmas COVID-19 levikut Aasias, ja taotles talle reisi tegemata jätmise eest võlgnetavate summade tagasimaksmist.

17. Kostja vastas hagejale 14. veebruaril 2020, teavitades teda, et pärast tühistamiskulude mahaarvamist maksab ta hagejale tagasi 81 eurot. Hageja vaidlustas tühistamiskulude kalkulatsiooni. Lõpuks teatas kostja hagejale, et ta maksab talle tagasi 302 eurot.

18. Hageja otsustas esitada hagi eelotsusetaotluse esitanud kohtusse ja esitada oma seisukoht, nagu tal on riigisisese menetlusõiguse kohaselt õigus, ilma advokaadita. Ta väitis, et tema otsus reis ära jätta oli tingitud vääramatust jõust, nimelt COVID-19 tagajärjel toimunud murettekitavast arengust tervishoiuolukorras. Ta nõudis täiendavat 1500 euro tagasimaksmist, mis võimaldab reisikorraldajal halduskuludeks kinni pidada 601 eurot.

19. Kostja väitis, et lepingu lõpetamise kuupäeval ei olnud hageja otsus reis tühistada põhjendatud. 2020. aasta veebruaris toimus reisimine sihtriikidesse tavapäraselt. Seetõttu ei olnud kostja arvates hagejal õigust tugineda lepingu lõpetamiseks vääramatule jõule. Lisaks väitis kostja, et hageja oli nõustunud lepingu üldtingimustega, mis käsitlevad halduskulusid pakettreisi ennetähtaegse lõpetamise korral (15% reisi kogusummast), ning et tühistamiskulud on need, mida kohaldas iga tema teenuseosutaja. Pealegi, kuna hageja jättis kindlustuslepingu sõlmimata, siis jäi tühistamisega seotud risk tema kanda.

20. Kuna pooled ei taotlenud kohtuistungit, hakati kohtuasja üle 22. juunil 2021 nõu pidama. 15. septembril 2021 andis eelotsusetaotluse esitanud kohus siiski määruse (edaspidi „15. septembri 2021. aasta määrus“) ja kutsus pooli üles esitama 10 päeva jooksul oma seisukohad järgmiste küsimuste kohta: esiteks, kas tarbija poolt väidetud tervishoiuolukorda võib pidada erandlikuks ja vältimatuks ohuks tarbijate ja kasutajate kaitse üldseaduse artikli 160 lõike 2 tähenduses; teiseks, millised õiguslikud tagajärjed on sellel, et reisikorraldaja ei teavitanud tarbijat tema õigusest lõpetada leping ilma lõpetamistasu maksmata, ning täpsemalt, kas (eelotsusetaotluse esitanud kohtu arvates) sellise teavitamiskohustuse puudumine direktiivi 2015/2302 alusel on vastuolus ELTL artikli 169 lõikega 1 ja lõike 2 punktiga a; kolmandaks, kas kohus võib omal algatusel teavitada tarbijat tema õiguste ulatusest, kui hagiavaldusest nähtub, et ta ei ole neist teadlik, ja neljandaks, kas tarbijakaitse nõuab, et kohus kohustaks kostjat maksma tarbijale kogu raha tagasi, eirates põhimõtet, et pooled määravad hagi eseme, ja *ne ultra petita* põhimõtet olukorras, kus tarbijat ei ole tema õiguste ulatusest teavitatud. Lõpuks palus eelotsusetaotluse esitanud kohus pooltel esitada argumendid eelotsusetaotluse esitamise vajalikkuse kohta.

21. Hageja ei esitanud seisukohti. Kostja kinnitas veel kord oma seisukohta, et puuduvad vältimatud ja erakorralised asjaolud, mis õigustaksid lepingu lõpetamist. Ülejäänud osas leidis ta, et eelotsusetaotluse esitamine ei ole vajalik, kuna hageja ei esitanud seisukohti eelotsusetaotluse esitanud kohtu 15. septembri 2021. aasta määruses tõstatatud küsimuste kohta.

22. Eelotsusetaotluse esitanud kohus kahtleb esiteks direktiivi 2015/2302 artikli 5 kehtivuses. Eelkõige väidab ta, et ei see direktiiv ega ka Hispaania õigusnormid, millega see direktiiv on üle võetud, ei sisalda reisikorraldajate poolt reisijatele esitatava kohustusliku teabe hulgas õigust lõpetada pakettreisileping vältimatute ja erakorraliste asjaolude korral ilma lõpetamistasu maksmata. Sellise nõude puudumise tõttu ei olnud hageja teadlik oma õigusest saada tehtud maksed täies ulatuses tagasi. Nende kaalutluste põhjal tõstatab eelotsusetaotluse esitanud kohus küsimuse, kas miinimumteave, mis hagejale direktiivi 2015/2302 kohaselt anti, on ebapiisav, arvestades ELTL artiklit 169 koostoimes ELTL artikliga 114.

23. Teiseks tõstatab eelotsusetaotluse esitanud kohus küsimuse, kas ELi õiguse kohaselt on võimalik kohtuotsuses omal algatusel määrata, et kõik tarbija tehtud maksed, mis ületavad tema nõude summat, tuleb hüvitada. Eelotsusetaotluse esitanud kohus selgitab, et selline *ex officio* tehtud otsus oleks vastuolus Hispaania menetlusõiguse aluspõhimõttega, mille kohaselt peab otsus kohtulahendi resolutsioonis olema seotud hakis esitatud nõuetega (LEC artikli 218 lõige 1).

24. Nendel asjaoludel otsustas Juzgado de Primera Instancia nº 5 de Cartagena (Cartagena esimese astme kohus nr 5, Hispaania) menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:

- „1. Kas ELTL artikli 169 lõiget 1 ja lõike 2 punkti a ning artikli 114 lõiget 3 tuleb tõlgendada nii, et nendega on vastuolus [direktiivi 2015/2302] artikkel 5, kuna selles artiklis ei hõlma lepingueelne kohustuslik teave reisijale direktiivi artiklis 12 tunnustatud õigust vältimatute ja erakorraliste asjaolude korral, mis mõjutavad olulisel määral reisiteenuste osutamist, lõpetada leping enne reisi algust, saades kogu makstud raha tagasi?
2. Kas ELTL artiklitega 114 ja 169 ning direktiivi 2015/2302 artikliga 15 on vastuolus [LEC] artiklis 216 ja artikli 218 lõikes 1 sätestatud *ne ultra petita* põhimõtte ja vastavuse põhimõtte, mille kohaselt peavad otsused kohtulahendi resolutsioonis olema seotud hakis esitatud nõuetega, kohaldamisega, kui need menetluspõhimõtted võivad takistada hagejast tarbija täielikku kaitset?“

25. Kirjalikud seisukohad on esitanud Tšehhi, Hispaania ja Soome valitsus, Euroopa Liidu Nõukogu, Euroopa Parlament ja Euroopa Komisjon. Kohtuistungil, mis peeti 12. jaanuaril 2022, olid esindatud Hispaania ja Soome valitsus, parlament ja komisjon.

Õiguslik hinnang

Sissejuhatavad märkused

26. Tšehhi valitsus väidab kõigepealt, et eelotsusetaotlus tugineb kaudselt eeldusele, et konkreetse juhtumi asjaolusid arvestades oli hagejal õigus leping lõpetada reisisihtkohas ilmnenud vältimatute ja erakorraliste asjaolude tõttu direktiivi 2015/2302 artikli 12 lõike 2 kohaselt. Tšehhi valitsuse sõnul on see eeldus siiski ekslik. Tema arvates tuleb vältimatute ja erakorraliste asjaolude olemasolu hinnata paketi lõpetamise hetkel. Ainuüksi selliste asjaolude esinemise oht tulevikus ei tohi anda reisijale õigust pakettreisi tühistada.

27. Eelotsusetaotluse esitanud kohtu esitatud küsimused ei puuduta aga küsimust, kas hagejal oli konkreetse juhtumi asjaolusid arvestades õigus lõpetada leping ilma lõpetamistasu maksmata vastavalt direktiivi 2015/2302 artikli 12 lõikele 2. Seetõttu ei uurita seda küsimust käesoleva

juhtumi kontekstis. Euroopa Kohus peab oma otsuse tegemisel lähtuma eelotsusetaotluses esitatud faktilistest ja õiguslikest kaalutlustest.¹²

Esimene küsimus

28. Esimese küsimusega esitab eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt küsimuse direktiivi 2015/2302 artikli 5 kehtivuse kohta, arvestades ELTL artikli 169 lõiget 1 ja lõike 2 punkti a koosmõjus ELTL artikli 114 lõikega 3. Eelotsusetaotlusest nähtub, et eelotsusetaotluse esitanud kohtu kahtlused selle sätte kehtivuse suhtes tulenevad eeldusest, et see säte ei sisalda reisijatele lepingueelselt antava kohustusliku teabe hulgas nimetatud direktiivi artikli 12 lõikes 2 sätestatud õigust.

29. Sellega seoses tuleb märkida, nagu Tšehhi ja Soome valitsus ning nõukogu, parlament ja komisjon oma kirjalikes seisukohtades esitasid, et eeldus, mis on aluseks eelotsusetaotluse esitanud kohtu kahtlustele direktiivi 2015/2302 artikli 5 kehtivuse osas, on ekslik.

30. Direktiivi 2015/2302 artiklit 5, mis reguleerib lepingueelse teabe esitamise kohustust, tuleb tõepoolest lugeda I lisa osades A ja B sätestatud standardteabevormi sisu kontekstis. Täpsemalt, direktiivi 2015/2302 artikli 5 lõike 1 esimese lause kohaselt peaks korraldaja esitama reisijale standardteabe I lisa osades A ja B sätestatud asjakohase vormi kaudu, ning kui see on pakettreisi suhtes kohaldatav, siis selles sättes sätestatud teabe.

31. Direktiivi 2015/2302 I lisa osades A ja B esitatud standardteabevormis on märgitud peamised õigused, millest reisijaid tuleb teavitada. Nende õiguste hulka kuulub vastavalt kõnealuse lisa osade A ja B seitsmendale taandele reisijate õigus lõpetada leping enne pakettreisi algust lõpetamistasu maksmata erandjuhtudel, näiteks juhul, kui sihtkohas esineb tõsiseid julgeolekuprobleeme, mis võivad pakettreisi mõjutada. Kuigi standardteabevormi tekstis ei ole sõnaselgelt viidatud direktiivi 2015/2302 täpsele sättele, mis annab selle õiguse, nimelt artikli 12 lõikele 2, on selge, et selles vormis tuleb esitada selle õiguse sisu.

32. Lisaks on komisjon märkinud, et direktiivi 2015/2302 artikli 5 lõige 1 ja selle I lisa on korrektelt üle võetud Hispaania õigusesse ning eelkõige tarbijate ja kasutajate kaitse üldseadusesse.

33. Eeltoodud kaalutlustest tuleneb, et direktiivi 2015/2302 artikkel 5 hõlmab lepingueelse kohustusliku teabe hulgas nimetatud direktiivi artikli 12 lõikega 2 reisijatele antud õigust vältimatute ja erakorraliste asjaolude korral, mis mõjutavad olulisel määral reisiteenuste osutamist, lõpetada leping enne reisi algust, saades kogu makstud raha tagasi. Järelikult on vastupidine eeldus, mis on aluseks eelotsusetaotluse esitanud kohtu kahtlustele direktiivi 2015/2302 artikli 5 kehtivuse suhtes, tegelikult väär.

34. Sellisel juhul ei ole esimese eelotsuse küsimuse analüüsimisel ilmnenud ühtki asjaolu, mis võiks mõjutada direktiivi 2015/2302 artikli 5 kehtivust.

¹² Vt selle kohta 5. märtsi 2015. aasta kohtuotsus Statoil Fuel & Retail (C-553/13, EU:C:2015:149, punkt 33).

Teine küsimus

35. Sissejuhatuseks olgu märgitud, et ELTL artiklis 267 sätestatud menetluses, mis käsitleb liikmesriikide kohtute ja Euroopa Kohtu vahelist koostööd, on viimase ülesanne anda eelotsusetaotluse esitanud kohtule tarvilik vastus, mis võimaldaks selle kohtul poolelioleva kohtuasja lahendada, ning seda arvestades tuleb Euroopa Kohtul temale esitatud küsimused vajaduse korral ümber sõnastada. Sellise tarviliku vastuse andmiseks võib Euroopa Kohus otsustada võtta arvesse liidu õiguse norme, millele liikmesriigi kohus ei ole oma küsimuse sõnastuses viidanud.¹³

36. Selle kohtupraktika põhjal tuleb märkida, nagu Hispaania ja Soome valitsus ning komisjon on oma kirjalikes seisukohtades sisuliselt märkinud, et teise küsimuse kontekstist nähtub, et eelotsusetaotluse esitanud kohus soovib direktiivi 2015/2302 artikli 12 lõike 2 tõlgendamist, ning et selles küsimuses sisalduv viide selle direktiivi artiklile 15 võib olla tingitud trükiveast.

37. Neid kaalutlusi silmas pidades tuleb teine eelotsuse küsimus ümber sõnastada selliselt, et sellega soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, kas direktiivi 2015/2302 artikli 12 lõiget 2 tuleb ELTL artikleid 114 ja 169 arvesse võttes tõlgendada nii, et sellega on vastuolus riigisisese kohtumenetluse põhimõtete kohaldamine, mille kohaselt ei saa vaidlust lahendav liikmesriigi kohus määrata tarbijale omal algatusel kogu tagasimakset, millele tal on õigus, olukorras, kus tarbija on nõudnud vähem.

38. Sellele küsimusele vastamiseks on vaja teha mõned tähelepanekud selle ulatuse kohta. Nagu juba mainitud,¹⁴ kutsus eelotsusetaotluse esitanud kohus 15. septembri 2021. aasta määrusega pooli üles esitama oma märkused teatud küsimuste kohta. Nende hulka kuulus küsimus, kas sellel kohtul on ühelt poolt õigus teavitada tarbijat omal algatusel tema õiguste ulatusest ja teiselt poolt määrata tarbijale *petitum*'i ületav summa. Tarbija ei esitanud nende küsimuste kohta oma märkusi. Hispaania valitsus väitis kohtuistungil, et vastavalt tema arusaamisele sellest määrusest teavitas eelotsusetaotluse esitanud kohus tarbijat tema õigustest. Tarbija jäi aga passiivseks. Minu arvates ei võimalda 15. septembri 2021. aasta määrus, nagu seda on esitanud eelotsusetaotluse esitanud kohus, ja Euroopa Kohtule esitatud toimik järeldada, et liikmesriigi kohus tõepoolest teavitas tarbijat tema õigustest.

39. Neid kaalutlusi arvesse võttes on minu analüüsi struktuur järgmine. Esiteks tutvustan sissejuhatuseks liikmesriikide kohtute kohustuse – kohaldada omal algatusel ELi tarbijakaitset käsitlevate õigusaktide sätteid – kõige olulisemaid elemente. Teiseks analüüsin küsimust, kas liikmesriigi kohtul on kohustus kohaldada omal algatusel direktiivi 2015/2302 artikli 12 lõiget 2. Lõpuks analüüsin küsimust, kas liikmesriigi kohtul peaks olema õigus määrata suurem summa, kui tarbija oma hagi taotleb.

a) Liikmesriikide kohtute kohustus kohaldada omal algatusel tarbijakaitset käsitlevate liidu õigusaktide sätteid

40. Euroopa Kohus on juba mitu korda määratlenud, kuidas liikmesriikide kohtud peavad tagama tarbijate nende õiguste kaitse, mis tulenevad ELi tarbijakaitset käsitlevatest õigusaktidest, ning nende õigusaktide mõju kohtute volitustele kohaldada omal algatusel ELi tarbijaõiguse sätteid.

¹³ 9. septembri 2021. aasta kohtuotsus LatRailNet ja Latvijas dzelzceļš (C-144/20, EU:C:2021:717, punkt 29 ja seal viidatud kohtupraktika).

¹⁴ Vt käesoleva ettepaneku punkt 20.

41. Selle kohtupraktika kõige olulisem suund puudutab direktiivi 93/13.¹⁵ Liikmesriigi kohus peab nimelt omal algatusel hindama, kas direktiivi 93/13 kohaldamisalasse kuuluv lepingutingimus on ebaõiglane, ja sel moel tasandama tarbija ja müüja või teenuse osutaja vahelist ebavõrdsust, ning ta peab seda tegema kohe, kui tema käsutuses on selleks vajalikud õiguslikud ja faktilised asjaolud.¹⁶

42. Ebaõiglaste lepingutingimuste *ex officio* kontrolli põhimõtte põhineb mitmel elemendil, mis tulenevad peamiselt direktiiviga 93/13 kehtestatud kaitsesüsteemist, asjaomaste sätete kohustuslikkusest, tarbijate kaitsesist tuleneva avaliku huvi olemusest ja tähtsusest ning tõhususe kaalutlustest.

43. Konkreetsemalt on Euroopa Kohus oma kohtupraktikas rõhutanud selle avaliku huvi olemust ja tähtsust, mida kujutab endast tarbijate kaitse, kes on müüjate või tarnijate suhtes nõrgemas positsioonis nii oma läbirääkimispositsiooni kui ka teadmiste taseme poolest.¹⁷ Samuti on ta rõhutanud, et direktiivi 93/13 artikli 6 lõige 1 on imperatiivne säte, mille eesmärk on asendada lepinguga loodud formaalne tasakaal lepingupartnerite õiguste ja kohustuste vahel tegeliku tasakaaluga, mis taastab nendevahelise võrdsuse.¹⁸ Seda sätet peetakse võrdväärseks selliste riigisiseste normidega, mis on riigisiseses õiguskorras avaliku korra normide tasemel.¹⁹

44. Lisaks sellele, nagu tuleneb direktiivi 93/13 artikli 7 lõikest 1 koosmõjus direktiivi kahekümne neljanda põhjendusega, paneb see direktiiv liikmesriikidele kohustuse näha ette piisavad ja tõhusad vahendid, et lõpetada ebaõiglaste tingimuste seadmine lepingutes, mille müüjad või teenuste osutajad tarbijatega sõlmivad.²⁰

45. Asjaolud, mis õigustavad liikmesriigi kohtu aktiivset sekkumist tarbija ja ettevõtja vahelise ebavõrdsuse olukorra tasandamiseks, ei piirdu ainult direktiiviga 93/13. Euroopa Kohus on tõhususe põhimõtte alusel ja hoolimata vastupidistest riigisisestest õigusnormidest nõudnud, et liikmesriigi kohtud kohaldaksid omal algatusel teatud sätteid, mis sisalduva ELi tarbijakaitsedirektiivides. See nõue on põhjendatud kaalutlusega, et nende direktiividega kehtestatud kaitsesüsteem lähtub eeldusest, et tarbija on suhetes kauplejaga nõrgemal läbirääkimispositsioonil ja omab vähem teavet ning et esineb arvestatav risk, et muu hulgas teadmatusest ei tugine tarbija õigusnormile, mille eesmärk on teda kaitsta.²¹

¹⁵ Nõukogu 5. aprilli 1993. aasta direktiiv ebaõiglaste tingimuste kohta tarbijalepingutes (EÜT 1993, L 95, lk 29; ELT eriväljaanne 15/02, lk 288). Kõnealuse kohtupraktika suuna süstemaatilise tutvustamise kohta vt komisjoni teatis „Suunised nõukogu direktiivi 93/13/EMÜ (ebaõiglaste tingimuste kohta tarbijalepingutes) tõlgendamiseks ja kohaldamiseks“ (ELT 2019, C 323, lk 4), 5. jagu.

¹⁶ 17. mai 2022. aasta kohtuotsus Ibercaja Banco (C-600/19, EU:C:2022:394, punkt 37 ja seal viidatud kohtupraktika).

¹⁷ 4. juuni 2020. aasta kohtuotsus Kancelaria Medius (C-495/19, EU:C:2020:431, punkt 30 ja seal viidatud kohtupraktika). Vt kohtujurist Saggio ettepanek liidetud kohtuasjades Océano Grupo Editorial ja Salvat Editores (C-240/98–C-244/98, EU:C:1999:620, punkt 26), kes märgib, et direktiiv 93/13 kaitseb huve, mis on osa „majanduslikust avalikust korrast“ ja seega „ulatuvad kaugemale asjaomaste isikute konkreetsetest huvidest“. Nagu kirjanduses täheldatud, ei mõjuta ebaõiglaste lepingutingimuste kasutamisest tulenev märkimisväärne ebavõrdsus lepingulistest suhetes mitte ainult tarbija erasfääri, vaid „õõnestab [...] õiguslikku ja majanduslikku korda tervikuna“; vt Podimata, E., „Standard Contract Terms and Rules on Procedure“ teoses: *Essays in Honour of Konstantinos D. Kerameus*, Ant. N. Sakkoulas; Bruylant, Ateena, Brüssel, 2009, lk 1079–1093.

¹⁸ 17. mai 2022. aasta kohtuotsus Ibercaja Banco (C-600/19, EU:C:2022:394, punkt 36 ja seal viidatud kohtupraktika).

¹⁹ 17. mai 2022. aasta kohtuotsus Unicaja Banco (C-869/19, EU:C:2022:397, punkt 24). Vt Fekete, B., ja Mancaloni, A. M., „Application of Primary and Secondary EU Law on the National Courts’ Own Motion“ teoses: Hartkamp, A., Sieburgh, C., ja Devroe, W. (toimetajad), *Cases, Materials and Text on European Law and Private Law*, Hart Publishing, Oxford ja Portland, Oregon, 2017, lk 440, kes märgivad, et „küsimus tarbijalepingute eeskirjade staatuse kohta – kas üksnes kohustuslikud või avaliku korra eeskirjad – on olnud oluline küsimus eelkõige Madalmaade õiguses, mis traditsiooniliselt lubab *ex officio* kohaldada üksnes avaliku korra eeskirju, mitte aga kohustuslikke eeskirju (sõltumata sellest, kas neil on „üksnes“ kaitse-eesmärk või mitte)“.

²⁰ 17. mai 2022. aasta kohtuotsus Ibercaja Banco (C-600/19, EU:C:2022:394, punkt 36 ja seal viidatud kohtupraktika).

²¹ 4. juuni 2015. aasta kohtuotsus Faber (C-497/13, EU:C:2015:357, punkt 42 ja seal viidatud kohtupraktika).

46. Eelkõige oli Euroopa Kohtul võimalus otsustada, kas kohtud kohaldavad omal algatusel direktiivi 1999/44/EÜ²² (kohtuotsused Duarte Hueros²³ ja Faber²⁴) ning direktiivi 87/102/EMÜ²⁵ (kohtuotsus Rampion ja Godard²⁶) teatavaid sätteid. Lisaks on Euroopa Kohus korduvalt meenutanud liikmesriikide kohtute kohustust analüüsida omal algatusel ELi tarbijakaitset käsitlevate õigusaktide teatavate sätete rikkumisi, eelkõige seoses direktiiviga 85/577/EMÜ²⁷ (kohtuotsus Martín Martín²⁸) ja direktiiviga 2008/48/EÜ²⁹ (kohtuotsused Radlinger ja Radlingerová³⁰ ja OPR-Finance³¹).

47. Mis puutub kohtute aktiivse sekkumise kohustuse täitmisse, siis sõltub see sellest, kas kõik selleks vajalikud õiguslikud ja faktilised asjaolud on olemas.³²

48. Peale selle, kui liikmesriigi kohus on omal algatusel tuvastanud, et on rikutud teatavaid tarbijakaitset käsitlevates ELi õigusaktides sätestatud kohustusi, siis peab ta ilma tarbija vastavat taotlust ootamata toimima nii, nagu riigisisene õigus sellise rikkumise korral ette näeb, austades sealjuures *audi alteram partem*'i põhimõtet ja tagades, et riigisiseses õiguses sätestatud karistused on tõhusad, proportsionaalsed ja hoiatavad.³³

49. ELi tarbijaõiguse kohaldamine liikmesriikide kohtute poolt omal algatusel võib mõjutada riigisisest menetlusõigust. Liikmesriikide menetlusautonoomia põhimõte tähendab, et kui liidu õiguses vastav regulatsioon puudub, kuuluvad menetlusnormid, mille eesmärk on tagada õigussubjektidele liidu õigusest tulenevate õiguste kaitse, liikmesriikide riigisisese õiguskorra reguleerimisalasse, mille suhtes kohaldatakse võrdväarsuse ja tõhususe põhimõtet.³⁴ Seoses tõhususe põhimõttega on Euroopa Kohus siiski leidnud, et selle põhimõtte järgimise vajadust ei saa laiendada nii kaugele, et see asendab täielikult asjaomase tarbija täieliku passiivsuse.³⁵

50. Lisaks tähendab liikmesriikide kohustus tagada isikutele liidu tarbijakaitset käsitlevast õigusest tulenevate õiguste tõhusus Euroopa Liidu põhiõiguste harta artiklis 47 tagatud tõhusa kohtuliku kaitse nõuet, mis kehtib muu hulgas sellistele õigustele tuginevate hagide menetluskorra kehtestamisel.³⁶

²² Euroopa Parlamendi ja nõukogu 25. mai 1999. aasta direktiiv tarbekaupade müügi ja nendega seotud garantiide teatavate aspektide kohta (EÜT 1999, L 171, lk 12; ELT eriväljaanne 15/04, lk 223).

²³ 3. oktoobri 2013. aasta kohtuotsus Duarte Hueros (C-32/12, EU:C:2013:637, punkt 39).

²⁴ 4. juuni 2015. aasta kohtuotsus Faber (C-497/13, EU:C:2015:357, punkt 56).

²⁵ Nõukogu 22. detsembri 1986. aasta direktiiv tarbijakrediiti käsitlevate liikmesriikide õigus- ja haldusnormide ühtlustamise kohta (EÜT 1987, L 42, lk 48; ELT eriväljaanne 15/01, lk 326).

²⁶ Vt 4. oktoobri 2007. aasta kohtuotsus Rampion ja Godard (C-429/05, EU:C:2007:575, punkt 65).

²⁷ Nõukogu 20. detsembri 1985. aasta direktiiv tarbija kaitsmise kohta väljaspool ärruume sõlmitud lepingute korral (EÜT 1985, L 372, lk 31; ELT eriväljaanne 15/01, lk 262).

²⁸ 17. detsembri 2009. aasta kohtuotsus Martín Martín (C-227/08, EU:C:2009:792, punkt 29).

²⁹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 23. aprilli 2008. aasta direktiiv, mis käsitleb tarbijakrediidilepinguid ja millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu direktiiv 87/102/EMÜ (ELT 2008, L 133, lk 66; parandused ELT 2009, L 207, lk 14; ELT 2010, L 199, lk 40, ja ELT 2011, L 234, lk 46).

³⁰ 21. aprilli 2016. aasta kohtuotsus Radlinger ja Radlingerová (C-377/14, EU:C:2016:283, punkt 67).

³¹ 5. märtsi 2020. aasta kohtuotsus OPR-Finance (C-679/18, EU:C:2020:167, punkt 23).

³² Vt selle kohta 5. märtsi 2020. aasta kohtuotsus OPR-Finance (C-679/18, EU:C:2020:167, punkt 23 ja seal viidatud kohtupraktika). Asjaolude kohta, mille korral võib liikmesriigi kohus olla kohustatud võtma *ex officio* uurimismeetmeid toimiku täiendamiseks, vt 11. märtsi 2020. aasta kohtuotsus Lintner (C-511/17, EU:C:2020:188, punktid 35–38).

³³ Vt selle kohta 5. märtsi 2020. aasta kohtuotsus OPR-Finance (C-679/18, EU:C:2020:167, punkt 24 ja seal viidatud kohtupraktika).

³⁴ Vt selle kohta täpsemalt 17. mai 2022. aasta kohtuotsus Unicaja Banco (C-869/19, EU:C:2022:397, punkt 22 ja seal viidatud kohtupraktika).

³⁵ Vt selle kohta 17. mai 2022. aasta kohtuotsus Unicaja Banco (C-869/19, EU:C:2022:397, punkt 28 ja seal viidatud kohtupraktika).

³⁶ Vt 17. mai 2022. aasta kohtuotsus Unicaja Banco (C-869/19, EU:C:2022:397, punkt 29 ja seal viidatud kohtupraktika).

51. Kõigist eespool esitatud kaalutlustest ilmneb, et nõue, et liikmesriikide kohtud peavad aktiivselt sekkuma tarbijavaidlustesse, on kujunenud, nagu akadeemilised ringkonnad on tabavalt tähendanud, „*ex officio* kohaldamise tõeliseks Euroopa korraks“³⁷, mis toob ELi tarbijaõigusse sisse „kõikehõlmava ja ulatusliku menetlusliku õiguskaitsevahendi“.³⁸

b) Kohtute ex officio pädevus direktiivi 2015/2302 kontekstis

52. *Ex officio* doktriini laiaulatuslikkus paneb mind arvama, et põhjused, mis toetavad liikmesriikide kohtute kohustust kohaldada ELi tarbijakaitset käsitlevaid õigusakte omal algatusel, kehtivad samamoodi ka direktiivi 2015/2302 suhtes. Teistsugune tõlgendus, nagu komisjon märkis kohtuistungil, tekitaks tarbijakaitstes ebajärjekindlust.

53. Kõik kohtuistungil osalenud huvitatud isikud tunnistasid, et liikmesriikide kohtud on kohustatud omal algatusel kohaldama direktiivi 2015/2302 artikli 12 lõiget 2 ja tunnustama tarbija õigust lõpetada leping ilma lõpetamistasu maksmata, kui selleks vajalikud õiguslikud ja faktilised asjaolud on neile teada. Selle kohta tuleb märkida, et üldjuhul tuleb riigisisel kohtul selleks, et kindlaks teha õigusnormid, mida tuleb tema lahendamises asjas kohaldada, anda õiguslik kvalifikatsioon faktidele ja toimingutele, millele pooled oma nõuetes tuginevad.³⁹ Põhikohtuasjas oleks seega liikmesriigi kohtu ülesanne analüüsida, kas asjaolud, millele hageja oma nõude alusena tugineb, võivad kvalifitseeruda „vältimatuteks ja erakorralisteks asjaoludeks“, mis annavad õiguse direktiivi 2015/2302 artikli 12 lõikes 2 sätestatud õigusele.

54. Lisaks on kõnealuse direktiivi I lisa osades A ja B määratletud reisija õigus lõpetada leping igal ajal enne pakettreisi algust ilma lõpetamistasu maksmata kui „põhiõigus“. Arvestades selle tähtsust, moodustab see õigus osa lepingueelsest teabest, mille korraldaja peab reisijale andma direktiivi 2015/2302 artikli 5 lõike 1 kohaselt.⁴⁰ Direktiivi 2015/2302 põhjendusest 26 tuleneb, et selline lepingueelne teave on „põhiteave“, mis peaks olema „siduv“. Seega on direktiivi 2015/2302 süsteemis oluline õigus lõpetada leping ilma lõpetamistasu maksmata vältimatute ja erakorraliste asjaolude korral. Samuti aitab see kaasa selle direktiivi eesmärgi saavutamisele, mis seisneb, nagu nähtub selle direktiivi artiklist 1, võttes arvesse põhjendusi 3⁴¹ ja 5, tarbijakaitse kõrge ja võimalikult ühtse taseme saavutamises seoses reisijate ja ettevõtjate vahel sõlmitud pakettreisilepingutega.

55. Seda eesmärki ei saaks tõhusalt saavutada, kui tarbija ise oleks kohustatud tuginema oma õigustele, mis tal on korraldaja vastu, eelkõige seetõttu, et on vaieldamatu oht, et ta ei ole teadlik oma õigustest või tal on raskusi nende teostamisel.⁴² Euroopa Kohtu kohtupraktikast nähtub tõepoolest, et tarbija õigusi puudutavates menetlustes on arvestatav oht, et muu hulgas teadmatusest ei tugine tarbija õigusnormile, mille eesmärk on teda kaitsta.⁴³ See oht suureneb sellistes olukordades, kus isik end ise esindab, nagu põhikohtuasjas.

³⁷ Poillot, E., „L’encadrement procédural de l’action des consommateurs“, teoses Sauphanor-Brouillaud, N., *et al.*, *Les contrats de consommation. Règles communes*, L.G.D.J., Pariis, 2013, lk 971 (prantsuskeelses originaalis: „un véritable régime européen du relevé d’office“).

³⁸ Micklitz, H., „Theme VIII. Unfair Contract Terms – Public Interest Litigation Before European Courts“, teoses: Terryn, E., Straetmans, G., ja Colaert, V. (toimetajad), *op. cit.*, märkus 4, lk 641.

³⁹ 4. juuni 2015. aasta kohtuotsus Faber (C-497/13, EU:C:2015:357, punkt 38).

⁴⁰ Vt selle kohta täpsemalt minu vastust esimesele küsimusele.

⁴¹ Selles põhjenduses viidatakse ELTL sätetele, millele viitab teine küsimus, nimelt ELTL artikli 169 lõikele 1 ja artikli 169 lõike 2 punktile a, millest tuleneb, et liit aitab tagada kõrgetasemelist tarbijakaitset meetmetega, mis on võetud ELi toimimise lepingu artikli 114 põhjal.

⁴² Vt selle kohta 4. oktoobri 2007. aasta kohtuotsus Rampion ja Godard (C-429/05, EU:C:2007:575, punkt 65).

⁴³ 5. märtsi 2020. aasta kohtuotsus OPR-Finance (C-679/18, EU:C:2020:167, punkt 22 ja seal viidatud kohtupraktika).

56. Lisaks tuleneb direktiivi 2015/2302 artiklist 23 koosmõjus direktiivi põhjendusega 46, et selles sätestatud reisijate õigused on *kohustuslikud*. Sellega seoses on oluline meenutada, et Euroopa Kohus on oma kohtupraktikas tuletanud ELi tarbijakaitse direktiivide sätete siduvast laadist nõude, et kohtud peavad neid omal algatusel kohaldama. See järeldus tehti seoses direktiivi 93/13 artikli 6 lõikega 1,⁴⁴ aga ka seoses muude ELi tarbijakaitse õiguse sätetega. Kohtuotsuses *Faber*⁴⁵ märkis Euroopa Kohus, et tõendamiskoormise jaotuse reegel, mis on sätestatud direktiivi 1999/44 artikli 5 lõikes 3, on vastavalt nimetatud direktiivi artiklile 7 siduv nii lepingu pooltele, kes ei saa sellest lepinguga erandit teha, kui ka liikmesriikidele, kes on kohustatud selle järgimist kontrollima. Kohus leidis, et sellist reeglit peavad kohtud kohaldama omal algatusel ka siis, kui tarbija, kes sellest kasu saaks, ei ole sellele sõnaselgelt tuginenud.

57. Seetõttu tuleks analoogia alusel nõustuda, et direktiivi 2015/2302 artikli 12 lõikes 2 sätestatud reisija õiguse siduv laad koosmõjus selle direktiivi artikliga 23 nõuab, et liikmesriikide kohtud tunnustavad seda õigust omal algatusel ja teavitavad sellest nõuetekohaselt tarbijat, isegi kui tarbija, kes sellest kasu saaks, ei ole sellele sõnaselgelt tuginenud.

58. Pealegi oli korraldaja põhikohtuasjas *rikkunud oma kohustust* teavitada tarbijat tema lepingu lõpetamise õigusest. Liikmesriigi kohtu poolt omal algatusel tarbijale antud õiguse tunnustamine oleks seega *piisav ja tõhus* vahend direktiivi 2015/2302 järgimise tagamiseks, nagu on nõutud selle direktiivi artiklis 24.

59. Nõustun Soome valitsusega, kes märkis kohtuistungil, et liikmesriigi kohus peaks teavitama tarbijat tema õigustest niipea, kui tal tekib kahtlus, et tarbija ei kasuta teadmatuset tõttu oma õigusi täies ulatuses. Selleks peaks piisama sellekohasest „vähimast vihjest“⁴⁶. Selline vihje peaks olema ilmne sellistel asjaoludel nagu põhikohtuasjas, kui korraldaja on rikkunud oma lepinguelse teavitamise kohustust või kui esitatud teave ei ole esitatud „selgelt, arusaadavalt ja nähtavalt“, nagu on nõutud direktiivi 2015/2302 artikli 5 lõikes 3.

60. Soome valitsus juhtis kohtuistungil õigesti tähelepanu ka sellele, et see, kui liikmesriigi kohus teavitab tarbijat tema õigustest, on menetlust korraldav meede. Tegemist on eraldi menetlusetapiga, mis on suunatud mõlemale poolele ja mis viiakse läbi riigisisestes menetlusnormides sätestatud vorminõuete kohaselt.⁴⁷ Nagu juba märgitud,⁴⁸ peab liikmesriigi kohus, kui ta tõstatab õigusväite omal algatusel, tegutsema *audi alteram partem*'i põhimõtte alusel ja kutsuma mõlemat poolt üles esitama oma seisukohad kohtu hinnangu kohta.

61. Eeltoodust tuleneb, et tõhus tarbijakaitse on saavutatav üksnes siis, kui liikmesriigi kohus oleks kohustatud, kui tema valduses on selle ülesande täitmiseks vajalikud õiguslikud ja faktilised asjaolud, kohaldama omal algatusel direktiivi 2015/2302 artikli 12 lõiget 2 ja teavitama tarbijat nõuetekohaselt tema õigusest lõpetada leping ilma lõpetamistasu maksmata, mis on sätestatud selles sättes, tingimusel, et *audi alteram partem*'i põhimõtet järgitakse.

⁴⁴ Vt käesoleva ettepaneku punkt 43.

⁴⁵ 4. juuni 2015. aasta kohtuotsus *Faber* (C-497/13, EU:C:2015:357, punkt 55).

⁴⁶ Vt selle kohta Werbrueck, J., ja Dauw, E., *op. cit.*, märkus 10, lk 330.

⁴⁷ Vt selle kohta 21. veebruari 2013. aasta kohtuotsus *Banif Plus Bank* (C-472/11, EU:C:2013:88, punkt 31).

⁴⁸ Punkt 48.

c) Kohtute *ex officio* pädevuse piirangud: *ne ultra petita* põhimõte

62. Järgmine küsimus on, kas liikmesriigi kohtu kohustus kohaldada omal algatusel direktiivi 2015/2302 artikli 12 lõiget 2 ja teavitada tarbijat nõuetekohaselt tema sellest tulenevatest õigustest tähendab ka liikmesriigi kohtu kohustust määrata omal algatusel täielik tagasimakse, mis ületab tarbija nõutavat summat. Eelotsusetaotluse esitanud kohus küsis sisuliselt, kas sellistel asjaoludel oleks selle põhimõtte, mille kohaselt pooled määravad hagi eseme, ja *ne ultra petita* põhimõtte kohaldamine vastuolus tõhusa tarbijakaitsega.

63. Sellega seoses tuleb täpsustada, et kohus kohaldab omal algatusel õigust *oma pädevuse piires* ja tema menetluses oleva vaidluse eseme piirides. Seetõttu on oluline eristada kohtuvõimu kahte erinevat aspekti. Üks olukord on see, kui tunnustada kohtu õigust kohaldada omal algatusel tarbijate kaitseks mõeldud sätteid ja *teavitada* tarbijat nõuetekohaselt tema sellest tulenevatest õigustest. Hoopis teine olukord on tunnustada kohtu õigust ületada *pärast tarbija nõuetekohast teavitamist* vaidluse eseme piirid ja *mõista välja* omal algatusel rohkem, kui tarbija on nõudnud.

64. Kõik huvitatud isikud rõhutasid selle aluspõhimõtte tähtsust, et hagi eseme määravad pooled.⁴⁹ Tuleb rõhutada, et tarbijaõiguse *ex officio* rakendamise doktriin hõlmab üksnes *vajalikke* kohandusi sellele põhimõttele, et korrigeerida tarbija ja teatud kutsealal tegutseva isiku vahelist ebavõrdsust. Selle eesmärk ei ole eirata tsiviilkohtumenetluse aluspõhimõtteid ega luua „paternalistlikku“ kohut.⁵⁰ Nagu Euroopa Kohus otsustas kohtuasjas Lintner⁵¹, liikmesriigi kohtu poolt tarbijale omal algatusel antava kaitse tõhusus „ei tohi minna nii kaugele, et eiratakse või ületatakse selle vaidluse eseme piire, nagu pooled on oma nõuetes kindlaks määranud, tõlgendatuna nende esitatud väidete pinnalt, mistõttu liikmesriigi kohus ei ole kohustatud laiendama vaidlust kohtule esitatud nõuete ja väidete raamest väljuval viisil“. Vastupidine lähenemine eiraks *ne ultra petita* põhimõtet, kuna see võimaldaks kohtunikul eirata või ületada kohtuasja lahendamisel piire, mis on paika pandud poolte nõuetes ja väidetes.⁵²

65. Samuti tuleb märkida, et Euroopa Kohus on omistanud erilist tähtsust tarbija poolt menetluses väljendatud soovidele. Euroopa Kohus on seoses liikmesriigi kohtu kohustusega tühistada vajaduse korral omal algatusel direktiivi 93/13 artikli 6 lõike 1 kohased ebaõiglased tingimused selgitanud, et kohtul ei ole kohustust jätta kõnealune tingimus kohaldamata, kui tarbija otsustab pärast seda, kui nimetatud kohus on vastavat küsimust selgitanud, mitte tugineda lepingutingimuse ebaõiglusele ning mittesiduvusele, andes nii kõnealuse lepingutingimuse kohaldamiseks vaba ja selge nõusoleku.⁵³

66. Seega ei saa ELi tarbijaõigusega ja tarbijate kasuks kehtestatud kaitsesüsteem minna nii kaugele, et see oleks neile peale surutud. Järelikult ei kohaldata seda süsteemi siis, kui tarbija eelistab sellele mitte tugineda.⁵⁴ Tarbija võib esitada vastuväiteid seaduse *ex officio* kohaldamisele tema enda juhtumi puhul.⁵⁵

⁴⁹ Tsiviilkohtumenetluse juhtpõhimõtete ja ELi tarbijaõiguse mõju üksikasjalikku võrdlevat analüüsi vt Hess, B., ja Law, S. (toimetajad), *Implementing EU Consumer Rights by National Procedural Law: Luxembourg Report on European Procedural Law, Volume II*, Beck, Hart, Nomos, 2019.

⁵⁰ Vt Beka, A., *The Active Role of Courts in Consumer Litigation, Applying EU Law of the National Courts' Own Motion*, Intersentia, Cambridge, Antwerpen, Chicago, 2018, lk 354, kes märgib, et aktiivne tarbijakohus „ei ole paternalistlik kohus“ ja et „see tegutseb tsiviilõiguse piirides, kuigi kohandatud tarbijavaidluste eripäradele“.

⁵¹ 11. märtsi 2020. aasta kohtuotsus Lintner (C-511/17, EU:C:2020:188, punkt 30).

⁵² 11. märtsi 2020. aasta kohtuotsus Lintner (C-511/17, EU:C:2020:188, punkt 31).

⁵³ Vt 3. oktoobri 2019. aasta kohtuotsus Dziubak (C-260/18, EU:C:2019:819, punkt 53).

⁵⁴ 3. oktoobri 2019. aasta kohtuotsus Dziubak (C-260/18, EU:C:2019:819, punkt 54).

⁵⁵ Vt Biardeaud, G., ja Flores, P., *Crédit à la consommation, Protection du consommateur*, Delmas Express, Pariis, 2012, lk 300.

67. Samad kaalutlused peaksid kehtima ka direktiivi 2015/2302 kohase kaitsesüsteemi puhul. Seega, kui pärast seda, kui kohus on tarbijat nõuetekohaselt teavitanud tema õigustest ja menetluslikest vahenditest nende kaitseks, ei soovi tarbija sellele kaitsele tugineda, ei saa tõhususe põhimõtet laiendada selleni, et liikmesriigi kohus oleks kohustatud laiendama nõuet ja rikkuma *ne ultra petita* põhimõtet.

68. Kohtuistungil esitas kohus küsimusi ja tähelepanekuid seoses kehtiva alusega, mis võib selgitada tarbija otsust nõuda vähem kui see, millele tal on õigus. Olenevalt õigussüsteemist võib see otsus olla tingitud kohaldatava menetlusega seotud kaalutlustest.⁵⁶ Samuti ei saa välistada, et sellega on seotud isiklikud kaalutlused.⁵⁷ Kui tarbija jääb sellistel asjaoludel passiivseks pärast seda, kui liikmesriigi kohus on teda teavitanud tema õigustest ja nende õiguste teostamise võimalustest, on mõistlik järeldada, et ta teeb vaba ja teadliku otsuse jääda esialgse nõude juurde.

69. Kuid põhikohtuasja puhul, nagu komisjon märkis kohtuistungil, ei ole võimalik arvata, et tarbija, kes ei esitanud seisukohti liikmesriigi kohtu tõstatatud küsimuste kohta, väljendas vaba ja teadlikku otsust jääda esialgse nõude juurde. Nagu eespool märgitud,⁵⁸ ei nähtu toimikust selgelt, kas eelotsusetaotluse esitanud kohus selgitas tarbijale tema õigusi ja menetluslike vahendeid tema õiguste teostamiseks.

70. Samuti on oluline rõhutada, et Euroopa Kohtu praktikast tuleneb, et liikmesriigi kohtul ei ole üldist kohustust minna vaidlusest kaugemale ja anda rohkem või midagi muud kui see, mida küsiti. See kehtib eelkõige tarbija õiguse kohta saada tagasi ebamõistlikult kahjustava lepingutingimuse alusel alusetult makstud summad. Peavad eksisteerima *konkreetsed ja erandlikud* asjaolud, mis näitavad, et tarbija on *jäetud ilma menetluslikest vahenditest*, mis võimaldavad tal oma ELi tarbijaõigusest tulenevatele õigustele tugineda.⁵⁹

⁵⁶ Hispaania ja Soome valitsus juhtisid tähelepanu sellele, et võimalikuks põhjuseks, miks esitada nõue väiksema summa kohta kui see, millele hagejal on õigus, võib olla enese esindamise võimalus alla teatava piirmäära. Teine kaalutus võib olla, sõltuvalt sellest, mida näeb ette riigisisene õigus, et väiksemate nõuete menetluse raames tehtud kohtuotsus ei kuulu edasikaebamisele. Soome valitsus märkis, et kui hageja peab nõude osalise rahuldamise korral kandma oma kulud ise ja kui ta ei ole kindel nõude tulemuse suhtes, võib ta otsustada esitada nõude väiksemas summas.

⁵⁷ Näiteks pandeemiat silmas pidades võib tarbija arvata, et lepingu lõpetamise risk peaks olema õiglaselt jaotatud.

⁵⁸ Punkt 38.

⁵⁹ Sellega seoses võib tuua kaks näidet. Esimene neist on 17. mai 2022. aasta kohtuotsus Unicaja Banco (C-869/19, EU:C:2022:397; edaspidi „kohtuotsus Unicaja Banco“). Selle kohtuotsuse kontekst on väga eripärane. Seda tuleb tõlgendada, arvestades 21. detsembri 2016. aasta kohtuotsust Gutiérrez Naranjo jt (C-154/15, C-307/15 ja C-308/15, EU:C:2016:980; edaspidi „kohtuotsus Gutiérrez Naranjo“), milles Euroopa Kohus tunnistas direktiivi 93/13 artikli 6 lõikega 1 vastuolus olevaks Tribunal Supremo (Hispaania kõrgeim kohus) kohtupraktika, millega piirati kohtu poolt lepingutingimuse ebaõigluse kohtulikust tuvastamisest tuleneva tagasitaitmiskohustuse ajalist kehtivust („alammäära tingimus“) summadega, mis on selle tingimuse alusel alusetult makstud pärast niisuguse otsuse tegemist, millega kohus tingimuse ebaõiglase laadi tuvastas. Kohtuotsuses Unicaja Banco, otsustas Euroopa Kohus sisuliselt, et *ne ultra petita* põhimõte ei tohiks takistada kohtul, kellele on esitatud apellatsioonkaebus kohtuotsuse peale, millega piiratakse ajaliselt selliste alusetult tasutud summade tagasimaksmist, mida tarbija tasus tingimuse alusel, mille ebaõiglane laad on tuvastatud, omal algatusel tõstatada väidet, et on rikutud direktiivi 93/13 artikli 6 lõiget 1, ja kohustada neid summasid täies ulatuses tagasi maksma olukorras, kus asjaolu, et kõnealune tarbija ei ole seda kohtuotsust vaidlustanud, ei olnud tingitud tema täielikust passiivsusest. Kõnealuse kohtuasja asjaoludel võis see, et tarbija jättis õigel ajal edasi kaebamata, olla tingitud asjaolust, et kui Euroopa Kohus tegi kohtuotsuse Gutiérrez Naranjo, oli apellatsioonkaebuse ja vastuapellatsioonkaebuse esitamise tähtaeg riigisisese õiguse kohaselt juba möödunud. Teine näide on 3. oktoobri 2013. aasta kohtuotsus Duarte Hueros (C-32/12, EU:C:2013:637). Kõnealusel juhul oli tarbija taotlenud ainult müügilepingu tühistamist ostetud toote puuduse tõttu. Liikmesriigi kohus leidis, et kuna puudus oli väike, ei olnud tarbijal õigust lepingu tühistamisele, vaid hinnaalandusele. Siiski ei saanud hageja enam hinnaalandamise õiguskaitsevahendit kasutada. Euroopa Kohus leidis, et selles konkreetses juhtumis võib põhimõtte kohaldamine, mille kohaselt kohtuotsused peavad olema kooskõlas poolte esitatud taotlustega, kahjustada tarbijakaitse tõhusust, kuna Hispaania menetlusõigus ei võimalda liikmesriigi kohtul omal algatusel tunnustada tarbija õigust kauba ostuhinna asjakohasele alandamisele, samas kui viimati nimetatul ei ole õigust oma esialgset nõuet täpsustada ega esitada selleks uut hagi.

71. Lisaks on Euroopa Kohus sarnaselt otsustanud, et liikmesriigi kohtud ei ole põhimõtteliselt kohustatud omal algatusel tegema tasaarvestust ebaõiglase tingimuse alusel alusetult tehtud maksete ja lepingu alusel tasumisele kuuluva ülejäänud summa vahel, ilma et see piiraks võrdväarsuse põhimõtte ja tõhususe põhimõtte järgimist.⁶⁰

72. Seega tuleneb kohtupraktikast, et tõhususe põhimõtte ja tõhusa kohtuliku kaitse põhimõtte ei kohusta liikmesriigi kohtuid eirama või ületama vaidluse eseme piire, mis on kindlaks määratud poolte nõuetes. Need põhimõtted nõuavad siiski, et tarbijal on olemas tõhusad vahendid, mis võimaldavad tal oma õigusi kaitsta ja nõuda seda, millele tal on õigus.

73. See viib meid küsimuse juurde, kas sellised tõhusad menetluslikud vahendid olid põhikohtuasjas kättesaadavad. Eelotsusetaotlus sisaldab ainult riigisisest õigusnormi, mis sätestab vaidluse muutumatuse põhimõtte (LEC artikli 412 lõige 1). Liikmesriigi kohus ei täpsustanud siiski selle põhimõtte konkreetset kohaldamist Hispaania õiguskorras.⁶¹ Samuti ei täpsustanud ta, kas nõude võimalik laiendamine nõuaks seda, et muudetak스 pädevat kohut või kohaldatavat menetlust. Seega on riigisisese menetlusõiguse küsimus määrata kindlaks menetluslikud vahendid, mille alusel võib tarbija kasutada õigust nõuda kogu tehtud maksete summat, arvestades võrdväarsuse põhimõtet ja tõhususe põhimõtet. See võib seisneda näiteks uue hagi esitamises või vaidluse eseme laiendamises eelotsusetaotluse esitanud kohtus viimase kutsel.⁶² Sellega seoses tuleb meenutada, et asjaolu, et konkreetne menetlus hõlmab teatavaid menetlusnõudeid, mida tarbija peab oma õiguste teostamiseks täitma, ei tähenda seda, et tal ei ole tõhusat kohtulikku kaitset.⁶³ Kuid nagu ma juba märkisin, peaksid menetluslikud vahendid nende õiguste teostamiseks tagama tõhusa kohtulikku kaitse.

74. Eespool öeldut arvestades järeldan, et direktiivi 2015/2302 artikli 12 lõiget 2 tuleb koosmõjus ELTL artiklitega 114 ja 169 tõlgendada nii, et sellega ei ole vastuolus riigisisese kohtumenetluse põhimõtete kohaldamine, mille kohaselt ei saa vaidlust lahendav liikmesriigi kohus määrata tarbijale omal algatusel tagasi kogu summat, millele tal on õigus, olukorras, kus tarbija on nõudnud väiksemat summat. Liikmesriigi kohus on siiski kohustatud omal algatusel kohaldama direktiivi 2015/2302 artikli 12 lõiget 2, kui tema käsutuses on kõik selleks vajalikud õiguslikud ja faktilised asjaolud ja kui järgitakse *audi alteram partem*'i põhimõtet. Täpsemalt on liikmesriigi kohus kohustatud nõuetekohaselt teavitama tarbijat sellest sättest tulenevatest õigustest ja menetluslikest vahenditest nende õiguste teostamiseks, tingimusel et need vahendid pakuvad tõhusat kohtulikku kaitset.

⁶⁰ 30. juuni 2022. aasta kohtuotsus Profi Credit Bulgaria (tasaarveldamine *ex officio* ebaõiglase tingimuse korral) (C-170/21, EU:C:2022:518, punkt 44).

⁶¹ Eeskirjad, mis reguleerivad vaidluseseme võimalikke arenguid, võivad sõltuvalt õigussüsteemist erineda. Näiteks Prantsuse tsiviilkohtumenetluse õiguse kohaselt ei saa põhimõtteliselt muuta poolte nõudeid, välja arvatud kõrvalnõudeid, kui need on piisavalt seotud algsete nõuetega (Prantsuse tsiviilkohtumenetluse seadustiku (Code de procédure civile) artikkel 4). Vt Cadiet, L., Normand, J., ja Amrani-Mekki, S., *Théorie Générale du Procès*, Thémis droit, Puf, 3. trükk, 2020, lk 741, kes selgitavad, et vaidluse muutumatuse põhimõtte on aja jooksul muutunud kohtute poolt kontrollitavaks muutlikkuse põhimõtteks („principe directeur du procès, l'immutabilité du litige s'est mué, au fil du temps, en principe de mutabilité contrôlée du litige“). Saksa tsiviilkohtumenetluses sõltub esitatud nõude muutmine tsiviilkohtumenetluse seadustiku (Zivilprozessordnung; edaspidi „ZPO“) § 263 kohaselt pärast vaidluse menetluse võtmist üldjuhul teise poole nõusolekust või sellest, kas kohus peab sellist muutmist otstarbekaks. ZPO § 264 välistab aga teatud juhtudel ZPO §-s 263 sätestatud hagi muutmise reeglid ja võimaldab menetlusökoonoomia huvides teha hagejal muudatusi sõltumata viimati nimetatud sätte nõuetest (Bacher, K., teoses: Vorwerk, V., ja Wolf, C., *BeckOK ZPO*, 47. trükk, Verlag Beck München, 2022, § 264, punkt 1). Eesmärk on vältida uusi kohtuvaidlusi ja säästa pooli, aga ka kohut sellest, et nad ei peaks sama teemaga korduvalt tegelema (vt Foerste, U., teoses: Musielak, H.-J., ja Voit, W., *ZPO – Zivilprozessordnung*, 19. trükk, Verlag Franz Vahlen, 2022, § 264, punkt 1).

⁶² Vt selle kohta 11. märtsi 2020. aasta kohtuotsus Lintner (C-511/17, EU:C:2020:188, punkt 39).

⁶³ 31. mai 2018. aasta kohtuotsus Sziber (C-483/16, EU:C:2018:367, punkt 50).

Ettepanek

75. Esitatud põhjendustest lähtudes teen Euroopa Kohtule ettepaneku vastata Juzgado de Primera Instancia nº 5 de Cartagena (Cartagena esimese astme kohus nr 5, Hispaania) esitatud eelotsuse küsimustele järgmiselt:

1. Esimese küsimuse läbivaatamisel ei ilmnenud midagi, mis võiks mõjutada Euroopa Parlamendi ja nõukogu 25. novembri 2015. aasta direktiivi (EL) 2015/2302, mis käsitleb pakettreise ja seotud reisikorraldusteenuseid ning millega muudetakse määrust (EÜ) nr 2006/2004 ja Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2011/83/EL ning tunnistatakse kehtetuks nõukogu direktiiv 90/314/EMÜ, artikli 5 kehtivust.
2. Direktiivi 2015/2302 artikli 12 lõiget 2 koostoimes ELTL artiklitega 114 ja 169 tuleb tõlgendada nii, et sellega ei ole vastuolus riigisisese kohtumenetluse põhimõtete kohaldamine, mille kohaselt ei saa vaidlust lahendav liikmesriigi kohus määrata tarbijale omal algatusel tagasi kogu summat, millele tal on õigus, olukorras, kus tarbija on nõudnud väiksemat summat. Liikmesriigi kohus on siiski kohustatud omal algatusel kohaldama direktiivi 2015/2302 artikli 12 lõiget 2, kui tema käsutuses on kõik selleks vajalikud õiguslikud ja faktilised asjaolud ja kui järgitakse *audi alteram partem*'i põhimõtet. Täpsemalt on liikmesriigi kohus kohustatud nõuetekohaselt teavitama tarbijat sellest sättest tulenevatest õigustest ja menetluslikest vahenditest nende õiguste teostamiseks, tingimusel et need vahendid pakuvad tõhusat kohtulikku kaitset.